

NMO/2270069/23

Utviklingen i Sør-Afrika

Landsmøtet i Fellesrådet for det sørlige Afrika ser med stor bekymring på den politiske utviklingen i Sør-Afrika den siste måneden. Den siste måneden har vært preget av brutale politiovergrep, en dramatisk økning av Inkatha-ledet vold i Natal og liten framgang mht. å skape et klima for forhandlinger.

Landsmøtet vil understreke behovet for at det internasjonale presset mot regimet i Pretoria opprettholdes.

Nei til flertallsstyre

19.april gjentok de Klerk at det fra regjeringens side ikke er aktuelt å vurdere flertallsstyre i landet. de Klerk ønsker fortsatt en grunnlov som fordeler politisk makt på basis av "gruppe"-tilhørighet, en ny omskrivning av det gamle rasebegrepet. I praksis vil dette kunne innebære vetorett for hvite i alle saker av betydning.

Inkatha til krig mot sivile

Regimets retorikk retter seg i økende grad mot ANC med krav om at frigjøringsbevegelsen ensidig oppgir væpnet kamp. Det rettes ingen tilsvarende kritikk mot Inkatha- og bantustanlederen Buthelezis krig mot sivilbefolkningen i Natal. At voldhandlingene opprettholdes av Buthelezis tilhengere kan ses av at angrepene først og fremst rammer områder der ANC og UDF har stor politisk tilslutning. Ca 40 000 er nå på flukt fra disse boligområdene, som ligger utbrent og plyndret tilbake. De fleste drept og sårede er fra de samme områdene. Volden retter seg ikke lenger spesielt mot politiske aktivister, men rammer hele befolkningen. Hittil i år er ca 600 drept i Natal. Sørafrikansk politi har hele tiden vært involvert i angrepene ved å bevæpne og lede Inkatha-angrep, eller ved å være passive tilskuere.

Økt politivold mot demonstranter

I Sebokeng gikk politiet selv til aksjon mot demonstranter i et sammenstøt som betegnes som en massakre. 15 ble drept og langt flere skadd. Dette var den direkte foranledningen til at ANC utsatte et planlagt møte med de Klerk 11.april. 19.april ble igjen fire ungdommer skutt ned og drept i den svarte bydelen Rammulotsi i OFS. På tross av slike episoder, og stadig nye avsløringer om politiets og militærets dødsskvadroner, har de Klerk ikke truffet noen tiltak mot de ansvarlige statsrådene.

Ikke grunnlag for ny tillit til de Klerk

Oppfølgingen av de Klerks tale 2.februar har på ingen måte gitt grunnlag for ny tillit til regimet. Bare et fåtall politiske fanger er blitt løslatt, politiske rettsaker fortsetter og på ny arresteres politiske aktivister med henvisning til unntakslovene. Amnesti for sørafrikanere i eksil har også latt vente på seg, slik at bare et fåtall flyktninger kan reise hjem, dette til tross for at ANC, SACP og PAC nå i navnet er lovlige organisasjoner.

Fortsatt splitt og hersk

de Klerk forsøker stadig å etablere allianser med svarte samarbeidsfolk, i første rekke bantustanledere som tidligere har vært viktige støttespillere for regimet. Stadig flere bantustanledere stiller seg nå i stedet bak frigjøringsbevegelsens krav, og ønsker territoriene reintegrert i Sør-Afrika. Da de Klerk inviterte til konsultasjoner i april, møtte bare to frem, hvorav den ene var Buthelezi. Dette kan forklare regimets manglende vilje til å slå ned på Inkathas voldsbruk i Natal. Den splitt og hersk-taktikken regimet på denne måten holder fast ved, vil kunne undergrave muligheten for å nå fram til en fredelig avvikling av apartheid gjennom forhandlinger.

Internasjonal støtte

Det internasjonale samfunn har et ansvar for at dette ikke får skje. Det er derfor viktig å støtte opp om ANCs krav om frie valg der de ulike opposisjonsgruppene kan etablere sitt mandat direkte før reelle forhandlinger kan finne sted. Slike valg kan først gjennomføres når sikkerhetslovene og unntakstilstanden er opphevet, alle politiske fanger løslatt og amnesti er gitt til alle flyktninger i eksil. Gjenoppretting av ro og orden i de svarte bydelene vil bare kunne oppnås i nært samarbeid med legitime svarte ledere. For å gjenvinne tillit i disse områdene må de Klerk være villig til å slå ned på overgrepene fra politiet og militæret.

Landsmøtet i FSA vil på det sterkeste oppfordre norske myndigheter til å bidra til gjenoppbyggingen av ANCs organisasjonsapparat inne i Sør-Afrika etter frigjøringsbevegelsens 30 år i eksil. Det stilles i dag store forventninger til ANCs bidrag til en fredelig politisk prosess i Sør-Afrika. For å kunne innfri slike forventninger må ANC få økte ressurser til rådighet. Norge bør derfor yte bidrag til en slik oppbygging utover den humanitære bistand som ytes organisasjonen i eksil. Vi håper norske myndigheter vil følge Mandelas anmodning om støtte til det vi håper kan bli innledningen til slutten på frigjøringskampen i Sør-Afrika.

Landmøtet i FSA vil også oppfordre norske myndigheter til å tilby assistanse til repatrieringsprosessen når dette blir aktuelt.

Zimbabwe foran store politiske utfordringer

Landsmøtet til Fellesrådet for det sørlige Afrika gratulerer Zimbabwe med 10 års uavhengighet som selvstendig stat den 18. april. Den unge staten har hatt en vellykket overgang fra kolonistyre til selvstendig stat etter en lang og blodig frigjøringskrig.

Det er særlig innen helse – og utdanningssektoren Zimbabwe har gjennomgått en revolusjon. Helsevesenet det svarte flertallsstyret overtok i 1980 var for de hvite. Robert Mugabes regjering valgte å satse på primærhelsetjenesten, utdanning av helsepersonell og vaksinasjonsprogrammer – helse for folket. Det er på landsbygda flertallet av befolkningen bor. Her er også behovet mest prekært. Fortsatt sliter landet med feilernæring og dårlige hygieniske forhold. Landet har fortsatt høy barnedødelighet.

AIDS er en alvorlig trussel for det uavhengige Zimbabwe. Idag er det trolig over en million – eller ti prosent av befolkningen – som er HIV-smittet.

Frigjøringsledrene har holdt sitt løfte fra krigens dager. En formidabel satsing på skolevesenet har ført til at alle idag har lik rett og mulighet til utdanning.

Baksiden av medaljen er at ungdommen utdannes til arbeidsledighet. Skolesystemet som ble arvet av koloniherrerne var sterkt teoretisk orientert og arbeidsmarkedet er idag mettet med høyt utdannet arbeidskraft. Nå forsøker myndighetene å møte problemet ved å bygge flere håndverksskoler.

Zimbabwe har lenge hatt unntakstilstand grunnet de Sør-Afrika støttede MNR-bandittenes aktivitet fra Mosambik inn i Zimbabwe. Unntakslovene er imidlertid også misbrukt av sikkerhetspolitiet til å kneble opposisjonen, fengsle lederen for fagbevegelsen og studentledere. Universitetene har blitt stengt. Kritiske journalister er suspendert. Til tross for dette har Høyesterett vist sin uavhengighet og avvist fengslinger. Modige røster har fortsatt et spillerom i landet.

Mugabe vant en overlegen seier ved valgene til nasjonalforsamlingen i slutten av mars. Valgkampen var knallhard med sverting, mistenkeliggjøring og overgrep fra alle parter. Den fremste opposisjonspolitikeren, Edgar Tekere, fikk kun to plasser i nasjonalforsamlingen. Den lave valgdeltakelsen må likevel sees som et uttrykk for en viss misnøye, særlig med hensyn til programerklæringen om ett-partistaten.

Mugabes bestrebelser på forsoning mellom de tidligere frigjøringsbevegelsene ZANU (Mugabe) og ZAPU (Nkomo) har ført til fred i Matabeleland sør i Zimbabwe. Etter enhetsavtalen mellom partene i 1988 ble det slutt på dissidentproblemene. Sammenslåingen har ført til en oppblomstring av den politiske debatten og en politisering av befolkningen til tross for sikkerhetspolitiets forsøk på å kneble deler av opposisjonen.

Gjennom økonomisk pragmatisme har Mugabe reddet landet både fra kapitalflukt og fra masseflukt av høyt utdannet arbeidskraft med økonomisk sammenbrudd som mulig resultat. Økonomien er bundet opp av den militære trusselen fra apartheidregimet i sør. All handel med utlandet blir fordyret ved transport gjennom Sør-Afrika eller de usikre transportveiene gjennom Mosambik.

Zimbabwe har spilt en helt sentral rolle i kampen mot apartheidregimet i Sør-Afrika. For dette har landet betalt en høy pris. Sammen med de andre frontlinjestatene har Mugabe avvist Sør-Afrikas ulike framstøt og stått solidarisk med frigjøringskampen inne i Sør-Afrika.

Landsmøtet i FsA håper at de positive trekkene i den regionale politiske utviklingen også vil føre til økt politisk albuerom i Zimbabwe. Det knyttes også håp til en ny giv i landfordelingsspørsmålet i landet etter at Lancasteravtalen nå er utløpt.

Zimbabwe er en relativt velstående stat i regional sammenheng. En stor utfordring er imidlertid økonomisk utjevning der utviklingen hittil, særlig med hensyn til lønnsinntekter, i mindre grad har innfridd forventningene. FsA ser det derfor som særlig viktig at det i den norske bistanden legges vekt på fattigdomsorientering og utvikling av arbeidsplasser.

Namibia – fritt, men uavhengig?

Namibia feiret sin første uavhengighetsdag 21.mars i år. En nesten 30 år lang frigjøringskamp er kronet med seier. Den unge staten har allerede vedtatt en av Afrikas mest demokratiske grunnlover, og fundamentet er lagt for nasjonal forsoning. Men til tross for sin nye frihet vil Namibia fortsatt trenge internasjonal solidaritet og økonomisk støtte i tiden framover.

Arven fra kolonitiden

Så langt har namibiere all grunn til å feire, men faren er overhengende for at glede og optimisme snart blir erstattet av skuffelse og frustrasjon.

Namibia har arvet en sårbar "hvit" økonomi, basert på eksport av råvarer og import av videreforedledede sørafrikanske produkter. Sør-Afrika har langt på vei tømt Namibias gruver for viktige metaller som uran, diamanter og kobber. Rovfiske har nesten ødelagt den viktige fiskestammen utenfor kysten. Jorda er utpint på grunn av overproduksjon. Den strategisk viktige havnebyen Walvis Bay er fortsatt under sørafrikansk kontroll. Dette er bare glimt fra den vanskelige hverdag Namibias nye regjering vil møte.

Store forventninger

Forventningspresset som møter regjeringen er naturlig nok voldsomt. Namibiernes har betalt dyrt for sin frihet og et menneskeverdig liv. Det forventes nå tilbud om utdanning, helse, arbeid og rimelige lønnsvilkår. Hvilke muligheter har SWAPO-regjeringen til å innfri økonomiske krav om forbedret levestandard og økonomisk utjevning? Det frie Namibia har i realiteten få manøvreringsmuligheter både økonomisk og politisk. Internasjonal solidaritet og økonomisk støtte er viktig for å øke landets handlefrihet.

Norsk støtte til Namibia

Norge vil bevilge ca. 50 millioner i bistand for 1990. Dette ser FSA som positivt. For best mulig å bidra til realisering av reell økonomisk og politisk frihet for Namibia, vil Landsmøtet i FSA henstille til norske myndigheter om:

1. Å innta en pådriverrolle internasjonalt for å sikre en rask tilbakeføring av Walvis Bay til Namibia.
2. Å aktivt tilby Namibia juridisk og annen faglig bistand til forhandlinger med multilaterale selskap og sørafrikanske myndigheter og banker, for å sikre landets politiske og økonomiske rettigheter. Det vil også her være viktig å opptre som pådriver internasjonale fora.
3. Å legge særlig vekt på fattigdomsorientering i bistandstiltak for å bidra til aktiv økonomisk utjevningsspolitikk i Namibia. Kanalisering av bistand gjennom private organisasjoner vil her være en viktig tilleggskanal.
4. Å gi Namibia prioritet som bistandsland ved avsetting av bistandsrammer.